Edgar F. Cyriax

OM

UTERINLIDANDEN OCH PROLAPSER,

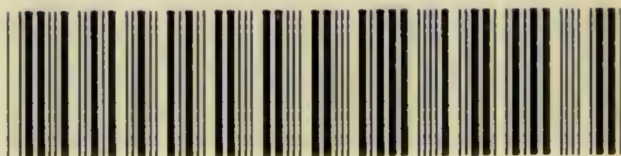
BEHANDLADE MED MEDIKAL GYMNASTIK

AF

THURE BRANDT.

»Alla dessa rörelser gifvas utanpå kläderna samt så grannlaga, att hvilket sällskap som helst kan dervid vara närvarande» (se pag. 26).

STOCKHOLM.
HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET, 1864.

OM

UTERINLIDANDEN OCH PROLAPSER,

BEHANDLADE MED MEDIKAL GYMNASTIK

AF

THURE BRANDT.

»*Alla dessa rörelser gifvas utanpå kläderna samt så grannlaga, att hvilket sällskap som helst kan dervid vara närvarande*» (se pag. 26).

STOCKHOLM.
HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET, 1864.

Om
Uterinlidanden och Prolapser.

Med anledning af den artikel i Hygiæa för sistlidne Februari, som vidrör min method att medelst Medikal-gymnastik bota uterinlidanden, torde det tillåtas mig att härmed hembära till Herr Professor Cederschjöld samt Doctorerna Schagerström, Ljunggren, Häggström och Lamm beträffande dessa åkommor; äfvensom Doctorerna Kjellberg och Ryding, vis à vis behandlingen af prolapsus ani, min erkänsla för deras åtgörande i och för denna sjukbehandlings pröfvande; tillåtande mig deremot, att till methodens försvar och förtydligande bifoga några anmärkningar, under förhoppning att derigenom icke såra någons personlighet, icke sökande strid, men lika litet skyende den, om så fordras, då det gäller mensklighetens bästa och en god sak. Man läser nämligen i Hygiæa följande: *)

— — — — — — *1:o. "Herr Cederschjöld omtalade, att en kapten Brandt från Sköfde, hvilken,*

---

*) Detta och följande citerade stycken förekomma alla uti Tidskriften Hygiea, förhandlingar 1863 & 64, (*Februarihäftet för 1864*) sid. 33 och följande.

som flera af sällskapets ledamöter hade sig bekant, under någon tid sysselsatt sig med behandlig af uterinlidanden, förnämligast prolapsus uteri, medelst medikal-gymnastik, under ett besök i Stockholm förliden höst på härvarande norra korrektionsinrättning gjort försök med tillämpning af sin gymnastiska behandlingsmethod, dervid, utom Hr Cederschjöld, Hrr Schagerström och Häggström hade varit närvarande."

Hvad först beträffar påståendet: "att jag förnämligast behandlat prolapsus uteri" är detta så tillvida orätt, att jag måst behandla de åkommor som bjudits mig och, jemte den nämnda, har från sommaren 1861, då jag började arbeta härmed, lika ofta förefallit sänkningar af uterus och vagina med större och mindre ansvällningar, öppen och sårig orificium uteri, versioner samt flexioner af uterus, med af dessa åkommor beroende oordentlig afgång af excrementerne, urinens, stundom stegrad till incontinentia urinæ; oordentlig menstruation, långvariga eller tillfälliga blödningar, stundom ända till störtningar samt uteblifna perioder; förlamningar i nedre extremiteterna, stundom förenade med kramp i hufvud, hals, bröst eller underlifvet, förökad ända till medvetslöshet, konvulsioner och cataleptisk stelhet jemte oförmåga att tala; bleksot jemte några fall af prolapsus ani, hvilka sednare dock oftast helats af patienternas föräldrar efter en enda förevisning af mig.

— — — — — — 2:o. "*Sedan Herr Cederschjöld meddelat åtskilliga extrakter ur bref från flere läkare i landsorten till professor Hjort i Göteborg, beträffande den större eller mindre framgången af kapten Brandts behandling, som de varit i tillfälle att bevittna, nämligen från Hrr Dr Engelbrecht, Ullén, Lundberger, J. G. Collin och O. W. Åberg, redogjorde Hr Cederschjöld och i omedelbart sammanhang dermed samt fullständigare Hr Schagerström för tvenne på ofvannämnda korrektions-inrättning af Hr Kapten Brandt och efter hans method af Hr Schagerström behandlade fall af prolapsus uteri, af hvilka det första — en fullkomlig prolaps af 3 till 4 tum, som på intet sätt kunnat qvarhållas — efter inalles 15 applikationer af de föreskrifna rörelserna, ryggbultning, darrtryckning och lifmoderlyftning, som det syntes, fullkomligen återstäldes. Efter att under 3:ne veckor hafva varit frisk, föll patienten olyckligtvis i en trappa med den påföljd, att hennes förra lidande, prolapsus uteri, recidiverade.*"

Rätta namnen å de 3:ne rörelser, som gifvits af mig emot prolapser och raka sänkningar äro: 1:o Grenstödmotstående tvär länd och korsbensklappning, 2:o krokhalfliggande dubbel ländsidinguinal darrtryckning med strykning samt 3:o krokhalfliggande öfver isbens darrtryckning under upplyftning. Beträffande dessa rörelser kan jag ej annat än gilla Doctor Sätherbergs anmärkning, att de kunna hafva farliga verkningar, dels om de gifvas illa eller hårdt,

dels om sjukligheter finnas eller funnits i underlifvet, som häraf kunna förvärras eller ånyo framkallas, hvarföre jag ock, ej förbiseende detta, utan tvertom med derpå fästadt afseende, uppmanat Hr Professor Cederschjöld att utverka förbud för andra att på egen hand befatta sig med sjukgymnastik i allmänhet och denna del deraf i synnerhet än de, som genom Examensbetyg kunna bevisa sig äga kunskaper, för att i alla förekommande fall veta att sköta sina patienter utan fara för dem.

Att qvinnan å Norra Korrektions-inrättningen, som sköttes af mig från den 6 till den 17 September, erhöll recidiv efter ett fall i trapporna är ej underligt, då prolapser på detta sätt uppstått hos personer, som förut *ansetts* friska.

— — — — — — 3:o. "*I det andra sjukdomsfallet åter — en ofullständig prolaps, mot hvilken patienten i flera år burit moderring — tycktes den passiva gymnastiken icke utöfva något särdeles gagn; dock borde det anmärkas, att patienten efter en enda s. k. séance kunde gå utan ring.*"

"Att *intet* vanns hos den, som burit ring", ehuru hon efter den *enda* gång, jag gaf rörelserna åt henne, "kunde gå utan", låter konstigt. Men hon är icke den enda, hvilken utan fortsatt nytta fått rörelser af *andra*, som försökt dermed; — mer än *en* har deremot fått kramp etc. etc. i följd af orätt eller oöfvad behandling.

Att tillfrisknandet går serdeles långsamt, då moderring burits en längre tid, har i allmänhet visat sig vara fallet; (med undantag af en stark 43-årig qvinna, som burit den i 10 år och ehuru, då den förrengöring förut borttagits, äfvensom nu då den borttogs för behandlingen, uterus framföll, förblef den inne från 1:sta behandlingen, trotts gång i trapporna hit till mig dagligen i 5 veckors tid, och låg orificium uteri vid afresan fulla 2 tum inom frenulum labiorum), hvarföre jag anser att förutnämnde ringar, såsom ett serdeles förderfligt medel, borde alldeles förbjudas och utbytas mot de vida mildare pessarierna, ej blott för de förutnämndas mekaniskt utspännande verkan, utan äfven emedan ringen aldrig ligger *midtunder*, uppbärande uterus, utan oftast söker plats bakom, emot rectum, hvarest tryckningen af densamma kan verka högst menligt, för att ej tala om att vagina deraf utvidgas till den grad, att 4 tums ringar falla ut af sig sjelfva; hvilket är talande nog.

— — — — — — 4:o. "*Kapten Brandt har förklarat kurens verkan bero af en retning på plexus sacralis.*

Det synes klart att en prolaps beror på en eftergift i de delar, som i normala tillståndet fasthålla uterus och således ytterst beror på nerverna. Huru annars förklara retraction och relaxation i de olika delarne vid uteri orätta lägen? Ty låt vara att de uppbärande delarne äfven efter döden påstås ega sin

elasticitet qvar, (om de icke af en eller annan orsak förlorat den under qvinnans lifstid) i motsats till förhållandet med musklerna, så frågar jag: då jag kan bevisa mig hafva återställt denna förlorade elasticitet hos ~~mer än en~~, om detta ej lyckats endast genom att verka på de till dessa delar gående nerver eller hvarigenom detta vunnits? Huru eljest förklara, att plågorna äro svårast vid uteri sänkning, innan den fått *stöd* mot bäckenbotten eller de uppbärande delarna blifvit fullt förlamade ~~samt att liknande plågor stundom uppstå vid~~ behandlingen under ~~organets uppstigande~~? En patients fortare eller långsammare tillfrisknande beror i allmänhet, dels på kroppens egna krafter, dels på medlet och i all gymnastik icke minst på *sättet*. Dock synes behandlingen i detta fall blifva otacksammare från den tid perioderna af ålder upphöra.

Ihållande kramphosta gör dock en dylik behandling om intet. Rörelsernas verkan är visserligen hufvudsakligast rigtad emot nerverna, dock så, att nerven bör påverkas der det finnes lif i den och således *ofvanom* det ställe, der den är förlamad eller sjuklig och alldeles icke *nedom*, räknadt från hjernan.

När eller huru länge man bör gifva sista rörelsen *med* eller *utan* upplyftande af uterus äro ganska vigtiga frågor. Att det icke alltid bör ske, vill jag här påpeka, tacksam för upplysning häri af en mera studerad person; men — att uterus alldeles icke bör upplyftas eller rörelsen gifvas så stark att börja med,

så länge patienten synbart ömmar för tryckningen, är lätt insedt, då man aldrig får nyttja våld i gymnastik; dock får man derföre icke låta afskräcka sig af pjunkighet hos en del patienter. Der så starkt retraherade delar finnas, att de liksom fasthålla uterus i en gifven ställning, är förhållandet annorlunda.

Dessa rörelser hafva dock ej blott en ställeförändrande, utan äfven en *resorberande* verkan; ty vi se uterus genom dem stundom ganska hastigt minskas till storleken och från en slapp, svampaktig beskaffenhet blifva fast och sårnader å densamma läkas, samt en öppen orificium uteri på 3 à 5 dagar anslutas. Som stöd härför får jag hänvisa till Doctor Neumann: Die Heil-Gymnastik pag. 222 o. 223. Detta bevisas ännu mer, då man genom desamma kan få 8 à 10 dygns störtningslika menstruationer till 4 à 5 dygns normala.

— — — — — — *5:o. Hr Cederschjöld tillade, att på grund af hvad han dels af andra inhemtat, dels sjelf iakttagit, han ansåg, att saken icke bör förkastas, utan vidare pröfvas, och uttryckte han derföre äfven den önskan, — hvarmed han hoppades icke kunna såra Hr Kapten Brandt, — att den måtte blifva anförtrodd i en mera sakkunnig persons händer, enär man naturligtvis icke vågade lita på Kapten Brandts förmåga att diagnostisera uterinlidanden. I detta omdöme instämde för sin del ock Hr Schagerström.*

Långt ifrån att finna mig sårad af Herr Professor Cederschjölds önskan, "att saken måtte bli anför-

trodd i *en* mera sakkunnig persons händer", önskar jag, att den måtte komma i rätt många sådana, hvilket var min förut uttryckta önskan till Professorn, och derföre har jag erbjudit mig såväl åt Stockholms som Göteborgs m. fl. Läkare att fritt meddela undervisning; dock synes Herr Professorns önskan något häftig, så länge, mig veterligt, jag är den ende, som fått sådana lidanden botade. Tyvärr har jag funnit, att dessa åkommor äro ganska allmänna i alla klasser hos gifta och ogifta, gamla och unga t. o. m. från 17 år, — och emedan de äro af så ömtålig beskaffenhet, erfordra de ett vetande, som *i allmänhet* endast eges af Läkare. Af Herrar Läkares yttranden synes tydligt, att de önska ställa "saken" *under* sin egen ledning, och detta må till en del vara rätt, ehuru den med få undantag säkerligen kommer att tillämpas endast af Gymnaster.

Utan att hafva egnat mig åt Läkareyrket, har jag dock studerat å anatomiesal 2:ne vintrar, dels af intresse för saken, dels för att förvärfva mig meriter för att bli Lärare vid Gymnastiska Central-Institutet, der jag år 1843 tjenstgjorde såsom sådan. Från 1844 till 1849 har jag varit anställd som Gymnast i Norrköping samt vid Söderköpings badanstalt 2:ne somrar. Till 1849 hade jag dagligen icke under 42 patienter, hufvudsakligast fruntimmer, och sedan dess ständigt och uteslutande sådana patienter att gymnastisera, hvarvid jag alltid stödt min be-

handling på anatomiska och fysiologiska grunder samt sökt upplysning vid obduktioner. Ehuru jag icke känner behandlingen af njurarnas och blåsans sjukdomar, så vet jag dock nog för att söka undvika att gifva rörelser, som äro skadliga för dermed behäftade patienter. Deremot skall jag tacksamt emottaga undervisning af den, som kan och vill lära mig något vidare till nytta för de åkommors *behandling*, som jag här förut uppgifvit mig *kunna* och, — oaktadt jag icke anses kunna diagnostisera uterinlidanden, — verkligen kan bota.

— — — — — — *6:o. Hr Lamm hade en gång, och det för någru dagar sedan, sett den beskrifna rörelsebehandlingen utföras på en af sina patienter af Hr Häggström, bestående densamma af de redan angifna 3:ne särskildta momenterna, som hvardera några gånger förnyades, neml.: 1) ryggbultning öfver lumbal- och sacralregionerna, 2) darrtryckning å flera tätt intill hvarandra liggande ställen från och med regiones iliacæ på hvardera sidan utför till den motsvarande regio ingiunalis. Efter hvarje rörelse gjordes en strykning med handen öfver de vidrörda ställena, och 3) lifmoderlyftning, hvarvid fingerspetsarna fördes mot bukbetäckningarna ned i öfre bäckenöppningen i den trakt, der ovarierna ligga, och tarmarna lyftades upp emot nafveln. Under den första rörelsen stod qvinnan framåtlutad mot en vägg; under de begge sednare rörelserna låg hon på ryggen med starkt böjda knän och fotsulorna hvilande på bädden i plan med ryggen. Hr L. gjorde vaginal-exploration före och efter*

hvarje rörelses början och slut, i ändamål att bedöma, när och huru mycket uterus höjde sig. Prolapsen var utan komplikationer och orificium uteri låg vid seancens början 1½ tum nedanför frenulum labiorum. Efter den första rörelsen förmärktes ingen höjning af lifmodern. Deremot egde en ganska märkbar sådan rum under den andra, och i ännu högre grad under den tredje, så att vid seancens slut orificium uteri befanns 1½ tum ofvan frenulum labiorum eller inalles 3 tum högre än vid början. Jag får dock anmärka, — yttrade Hr L., — att ingen hypertrofi af uterus egde rum och att jag några år förut reponerat densamma, hvarefter den qvarstadnat in situ, tills den åter, i följd af svåra nisus, exonerande åter framföll.

Doctor Lamms sätt att noggrannt följa Doctor Häggströms behandling enligt min method i och för att pröfva densammas duglighet, hedrar honom, och att *den* i *ännu* flera fall skulle vinna derpå, det är säkert; dock säger det sig sjelft, att det för patienter är nyttigare att icke utsättas för retningar af explorationer oftare än nödigt är, d. v. s. hvar 8:de dag vid behandlingens början, men sedan mera sällan, om den drager längre ut på tiden. Orsaken hvarföre man i början nödgas göra dem så ofta, är den, att uterus hos en del under behandlingen hastigare förändrar läge; t. ex. från bakåtstjelpning till sidoafvikning och derefter till framåtstjelpning, eller från framfall till framåtstjelpning etc. etc., då behandlingen

naturligtvis måste förändras derefter, hvaraf åter är klart, att man måste *känna* alla dessa olika reglor för behandlingen och de olika rörelsesätten innan man på *egen hand* kan sköta dylika åkommor. Förklaringen till att uterus ej alltid går rätt upp eller åt det håll man vill, är helt enkelt den (förutsatt att rörelserna gifvas lika med båda händerna), att den med sina bihang är mera slapp åt ena än andra hållet.

— — — — — — *7:o. Vid uteri reposition brukade Hr Lamm alltid med den lediga handen noga undanskjuta tarmarna och dymedelst skaffa plats åt det reponerade organet, hvilket eljest framfaller, så fort qvinnan reser sig från det horisontala läget. Genom "tarmlyftningen" vinnes detta ändamål mycket grundligare. Hr Lamm trodde, att man vid bedömandet af värdet af hvilken behandling som helst mot enkla lifmoderfall måste utesluta ur räkningen de qvinnor, hos hvilka menses i följd af framskriden ålder upphört, enär hos dem, isynnerhet efter någon tids stillhet i horisontalt läge, den reponerade lifmodren lätt atrofieras och dess benägenhet att prolabera lätt minskas.*

Om man undanskjuter tarmarna aldrig så väl och återgifver uterus dess rätta läge, så skall dock vid minsta anledning, ja, till och med af tarmarnas egen tyngd eller påtryckning, den återtaga sitt orätta läge.

— — — — — — *8:o. Hr Anderson ansåg den fråga, som här blifvit bragt å bane, icke i dess närvarande skick aptera sig för diskussion. De*

anförda fallen voro nemligen alltför få och dertill ofullständigt undersökta; och var diagnosen icke heller i något af dem fullkomligt bestämd. Dessutom hade hittills intet annat resultat vunnits, än af den vanliga repositionen, nemligen att i några fall lifmodren qvarhållits någon kort tid, men sedan framfallit. I alla händelser ansåg Hr A. sannolikt, att upplyftningen af småtarmarna vore den verksammaste rörelsen, enär sjelfva lufttrycket borde befordra indrifningen af lifmodren. Möjligt vore också, att de gymnastiska rörelserna framkallade en retroversion, hvilket man, som bekant, föreslagit såsom behandlingsmethod mot prolaps. Hr A. trodde Hr Kapten Brandt icke vara hemmastadd i lifmodersjukdomarnes diagnostik, och anförde ett fall ur sin praktik, som styrkte honom i denna tro. För öfrigt ville Hr A. uppskjuta allt vidare bedömande, tilldess han kunde grunda detsamma på flera och bättre fakta.

Ehuru jag icke ogillar Doctor Anderson för hans uppträdande emot methoden, borde han väl, oaktadt sitt klena förtroende till mig, yttrat sig litet försigtigare för intygen af egna Embetsbröder, särdeles hvad diagnosen beträffar. Jag är viss om att *min* method är lika öfverlägsen den, som Doctor Anderson begagnar, som den af hvarje blygsam qvinna är att föredraga för dess grannlaga beskaffenhet framför den hittills brukliga och af Herr Doctorn följda.

Med anledning af Herrar Läkares yttrande, "att de behandlade fallen voro alltför *få*, för att deraf

kunna draga några slutsatser", så får jag upplysa, att då jag den 2 Sept. 1863, på anmodan af några af Herrar Läkare, úppreste till Stockholm, under vilkor att *genast* tillhandahållas patienter med af mig uppgifna åkommor, så fick jag, efter *egen* anvisning, *först den 6:te* å Norra Korrektionsinrättningen en patient med verklig prolaps, och derpå den 8:de och 10:de, genom Läkares försorg 2:ne andra, som bodde 3 till 4 trappor upp, hvilka jag dock efter 4 à 5 dagar upphörde att behandla, då jag, ehuru det var obetydliga sänkningar, ej ansåg mig hinna med att få dem *friska* på den korta tid, som återstod af min permission; ty jag nödgades resa den 18 samma månad, och innan jag började arbeta, öfverenskom jag med Professor Cederschjöld, att jag endast behöfde visa ett talande exempel för methoden, för att äfven af Läkaresällskapet få den erkänd.

Verkliga prolapser stanna ofta inom kroppen efter 1:sta till 4:de dagens behandling, och synas gå fortast att hela, ehuru de derföre icke genast äro verkligt botade. Men om ock Doctor Anderson, såsom jag hört, sjelf icke *kan* eller icke hört mig *kunna* åstadkomma mera "än att uterus *i några fall* en kort tid qvarhållits och sedan framfallit", så är detta rätt ledsamt. Han kan dock lätt öfvertyga sig om, att mina patienter, som endast ligga *under* och *en stund efter* de båda sista rörelserna, *utan recidiv* kunna vara rörliga och i verksamhet, samt att de, som höra

till arbetsklassen, förrätta alla för dessa brukliga göromål efter slutad behandling, äfvensom att exempel finnes, det organet, efter genomgången barnsäng, haft fullkomligt normalt läge och beskaffenhet.

Om den allvarsamma prolaps, öfver hvars botande efter 10 dagars behandling jag fick Doctor Sylwéns betyg omkring den 1:sta Sept. 1863, får jag nämna, att uterus vid exploration för några dagar sedan befanns ligga särdeles högt. Den har sålunda ej framfallit på öfver 9 månader.

Doctor Andersons yttrande, "att småtarmarnas upplyftning vore den verksammaste rörelsen, enär sjelfva *lufttrycket* borde befordra indrifningen af uterus", är så rasande och utan allt rimligt stöd, att det lika litet tål någon pröfning som den satsen, att yttre luften, utan att först inblåsas i ett pessarium, hitintills bevisat sig vara någon pålitlig uppbärare af organet.

Doctor Andersons förmodan, "att rörelserna framkallade en retroversion, hvilket af Läkare föreslagits som behandlingsmethod mot prolaps", är helt enkelt ett misstag; ty oftast är händelsen den, att os uteri under behandling drages så starkt *bakåt*, att rörelserna måste ändras redan efter 8 dagar, för att ej få fundus uteri fälld emot blåsan; dessutom synes det vara ett föga önskligt mål att vinna, då man oftare finner flera plågor deraf än vid en fullständig prolaps, ty diarrhé, obstruktion, pinande värk åt korsbenet, köld samt

förlamning i fötterna och benen etc. etc., äro förenade *med* och ofta gifna verkningar af uteri bakåtstjelpning.

Utan att få veta beskaffenheten af det *ena* fall, som styrkt Doctor Anderson i hans tro, att jag icke var hemma i uterinsjukdomarnas diagnostik, kan jag icke yttra mig derom. Men då jag förut anmärkt, att endast det brinnande begäret att vara de sjuka till *verklig* nytta och eget studium fört mig till det vetande, som jag hoppas att Doctor Anderson lika med tusende andra *framdeles* skall tacka Gud för, så frågas blott: Hvad Herr Doctor Anderson skulle tänka, om *jag* och *andra* skulle slunga beskyllningar om *okunnighet* emot honom och öfriga Herrar Läkare derföre, att vi ega icke *ett* utan *flera* kända fall, der de hafva misstagit sig? — Icke eger jag rätt — ehuru jag varit så lycklig att få göra upptäckten af ett medel, hvarigenom jag på det mest grannlaga sätt *verkligen kan bota* sjuka, som förut af Läkare öfvergifvits, lidande af åkommor, hvilka de erkänna att deras behandling blott *för en kort tid* synts häfva, hvarefter återfall skett till det förra eländet — icke eger jag rätt, säger jag, att derföre skada och nedsätta dem i andras omdöme och varna för deras behandling?

Att jag icke säger mera än jag kan stå för och *icke ens så mycket*, det bör Doctor Anderson vara viss om.

— — — — — — *9:o. Hrr Key och Santesson, som äfven yttrade sig, delade i hufvudsaken Hr Andersons åsigter, så ock Hr Malmsten, som tillade, att då man icke kunde basera ett omdöme om denna behandling på de hittills vunna resultaterna, det vore bäst att med försigtighet tro på hvad man sett och pröfva vidare.*

Troende Hrr Läkare villiga att emottaga äfven genom *de okunnigaste* hvarje för den lidande menskligheten *god gåfva*, och inseende vådan af denna gåfvas missbruk, vände jag mig till Eder och *vetenskapen* med det kära fosterbarnet, för att få det *väl behandladt* och *utveckladt* till nästans tjenst; men finner, tyvärr, att jag deri mycket misstagit mig. Jag lyckönskar den som icke gjort något eller gör några misstag!

— — — — — — *10:o. Hr Sätherberg ville, för att lemna ett bidrag till denna fråga, nämna, att han för närvarande gymnastiskt behandlar en qvinna med prolapsus uteri, dervid de af Hr Kapten Brandt föreskrifna 3:ne rörelserna 5 särskilda gånger blifvit använda och patienten för hvarje gång undersökt, men att reposition hittills ej lyckats. Hr S. varnade mot en behandling, som i anseende till rörelsernas våldsamhet kunde medföra sjukliga följder inom andra organer, — desto snarare, om qvinnan förut haft peritonit eller varit behäftad med något lidande i ovarierna. Hr S. ville fortsätta sina observationer.*

Doctor Sätherberg beklagar jag, som, oaktadt den vana han och hans biträden böra ega att gifva rörelser, de icke under 5 behandlingar kunnat åstadkomma något; men jag vill dock vänligen påminna, att det icke är säkert, det man *första gångerna* kan få lif uti starkt förlamade delar, samt att, oaktadt "tarmupplyftningen och yttre lufttrycket", man icke skall lyckas fixera organet fortare än i förhållande till de uppbärande delarnes *vitalisering* samt återförsättande i normalt tillstånd.

Om det någonsin är af vigt att gymnastikrörelser gifvas med en bestämd intention, så är det visserligen *här*, ty, ehuru man äfven möjligen kan hela, oaktadt rörelserna gifvas tanklöst nog, så är dock *säkert* hvilket redan tusendes erfarenhet bekräftat, att verkans beskaffenhet i all gymnastik är olika, beroende på styrka, takt, mjukhet, vetenskaplig regelrätthet och *intention*, hvarföre den ene kan åstadkomma hvad den andre, tyvärr, aldrig skall kunna lära.

Med anledning af Herr Sätherbergs varning för rörelsernas våldsamhet, får jag säga, att det är mera rörelsegifvarens än rörelsernas fel, om de skada, samt i mensklighetens namn tacka honom för löftet att fortsätta sina observationer.

Då Herrar Läkare så allvarligt varna emot att medelst min method behandla personer, som förut haft peritonit, hvad skulle då följden blifvit, om jag mottagit och med olyckligt slut behandlat den 59-åriga

förut dermed behäftade qvinnan, som välvilligt bjöds mig af en med rörelserna och dess verkningar då obekant Läkare i Stockholm? I strid med Herr Doctor Sätherberg tror jag, att man på rent gymnastisk väg skall kunna välsignelserikt verka mot äggstockarnes sjukliga ansvällning; mycket talar härför.

— — — — — — *11:o. Hr Kjellberg anmälde, att Hr Kapten Brandt hade på Barnsjukhuset förevisat den gymnastiska behandling, han använder mot prolapsus ani, och att Hr K. efter denna anvisning begagnat densamma i ett fall af sådan prolaps hos ett barn, som jemte denna åkomma lidit af ett kroniskt diarré. Prolapsen gick tillbaka och höll sig inne något; men diarréet återkom, och med detsamma äfven liksom förut prolapsus ani.*

Jag tror mig hafva bevisat, att rörelserna kunna gifvas utan våldsamhet, då jag, i närvaro af Doctorerna Kjellberg och Ryding, äfvensom 2:ne andra Läkare, behandlade 2:ne barn mot prolapsus ani. För dem, som icke då voro närvarande, vill jag nämna, att rörelserna deremot äro: 1:o Korsbensklappning i liggande ställning öfver rörelsegifvarens knä (åt äldre personer gifves den i stödgrenstående ställning); 2:o Krokhalfliggande venster öfver isbens darrtryckning under upplyftning. (Om patienten är ett litet barn, hvilar dess hufvud på rörelsegifvarens venstra arm, samt dess säte ned i hans knä.

Doctor Ryding sade mig, dagen före min afresa, att barnet med det svåra fallet af prolapsus ani icke fått recidiv, ehuru 12 à 14 dagar voro gångne, men att detta skulle ske vid ett kroniskt diarrhees återuppträdande synes ej underligt. Redogörelsen omnämner ej det andra barnet.

Äfven vid denna behandling vill jag påpeka att ehuru det alltid är skäl att försöka reponera framfallet på detta grannlaga sätt, så omöjliggöres dessa åkommors reposition stundom genom kramp i sphincter ani. Methoden qvarstår dock såsom den bästa hitintills kända i och för fixering af rectum och till förekommande af recidiv; hvarföre jag hoppas att Herrar Läkare skola fortsätta sina försök, isynnerhet der icke *kroniska* diarrheer göra arbetet om intet.

Jag har skriftligt bevis på att barnmorskor "i 2:ne timmars tid under alla för patienter möjliga lägen", bråkat för att göra en simpel exploration och ändock lemnat orätta uppgifter. Andra hafva begagnat större sorts speculum och vållat en veckas blödning, i och för samma ändamål etc. etc., hvarföre det vore väl, om dessa Fruar ålades att i detta hänseende förrätta detta uppdrag helst då patienten är i stående ställning och utan instrumenter, hvilket är det ändamålsenligaste, minst obehagliga och upptager blott några minuter.

Det vore af intresse att få veta, hvarföre det ej omnämnes i Hygiæa, att min behandling redan på

andra dagen häfde en blödning, emot hvilken patienten förgäfves sökt bot sedan 1861.

Det är lätt insedt, att der uterinlidanden äro förenade med äldre rygg- och nerv-åkommor, sjuklig kärlverksamhet samt muskelförlamningar, hvilket ofta är fallet, äfven *vanlig* medikal gymnastik behöfves och således förutsätter en *verklig* gymnasts behandling. Derföre har jag äfven, *emot min vilja*, varit nödsakad gifva dylika rörelser, ehuru jag för öfrigt upphört med all annan sjukgymnastik.

Att *bleksot* oftast lagt grunden till dessa åkommor samt att den säkrast och hastigast botas medelst gymnastik, är hvad jag funnit.

Att förnyade missfall äfven genom gymnastisk behandling böra kunna förekommas, vågar jag påstå.

Medgifvande att åstadkommandet af en läge-förändring *för tillfället* med känsla af välbefinnande icke är på långt när detsamma, som ett verkligt helande, bestrider jag deremot på det ifrigaste det påståendet, som jag vet åtskilliga velat göra troligt, (huru smickrande det än må synas) att det skulle vara något egendomligt för mig att lyckas med dessa kurer, samt att det skulle vara s. k. magnetism, som jag använde, då saken derigenom skulle blifva inskränkt till några få personers utöfvande, samt ett ringa antal patienters gagn. Förhållandet är nemligen helt enkelt det, att de som hittills försökt gifva dessa rörelser, dels

ansett dem särdeles enkla att tillämpa, och dels icke haft tid eller håg att ordentligt inlära dem. Så t. ex. *synes* det lätt att sko och rykta en häst, men man ser på djuret att den *oöfvades* handläggning icke sker till dess belåtenhet.

Svårt, om ej omöjligt, torde det blifva att uppgifva gränsen mellan gymnastik och animal magnetism; och att den sednare finnes till, lär lika litet bestridas af vetenskapen, som det vore önskligt att den blefve utkastad till okunniga eller mindre samvetsgranna personers tillämpning.

Att jag begagnat mig af magnetism (fixering och strykning) der nervernas retlighet eller overksamhet gjort allt arbete omöjligt eller fruktlöst derförutan, är en sanning. Så har jag t. ex. användt den emot sömnlöshet, ihållande kräkningar af allt förtärdt, chorea samt alla sorters kramp eller då den gymnastiska behandlingen ensam visat sig overksam; således dels lugnande, dels lifvande nervsystemet, hvarvid min erfarenhet bekräftat Hrr Författares påstående: "att den lättaste inverkan oftast är den mest helsobringande".

Mig gör detsamma, om den påverkades egen inbillningskraft eller magnetisörens vilje- och nervkraft är det mest verksamma härvid, blott jag får glädjen att se den förut sjuka frisk — patienten har då åtminstone icke blifvit bibringad något för dess organism skadligt ämne.

Sanningen torde vara, att allt detta verkar gemensamt.

Jag har således aldrig användt magnetism som något direct verkande medel i *behandlingen* emot förestående åkommor, hvilken är så rent gymnastisk, som all annan sådan behandling *kan vara,* der man gjort sig reda för hvad man vill åstadkomma vid rörelsernas bestämmande samt lifligt *vill* detta måls vinnande under deras handläggning — ett helt annat förhållande är med likgiltiga eller på allt annat tänkande rörelsegifvare, då rörelserna gifvas maschinmessigt, utan både lif och anda, att jag så må säga.

I sammanhang med förevarande ämne, anser jag mig böra omnämna en del barnmorskors mani, att med eller utan skäl hindra mödrar från att sjelfva amma sina barn, hvilket är så mycket oförsvarligare, som qvinnorna dels derigenom beröfvas en af deras lifs skönaste njutningar och barnen den ömmaste omvårdnad, för att icke ingå djupare i de i moraliskt hänseende skadliga verkningarna häraf; men icke nog härmed — qvinnorna beröfvas derigenom den starka sammandragning af uterus till det normala, som uppstår af sugningen på bröstvårtorna och utsättas således för följderna af förslappning i detta organ jemte dess följder, d. v. s. de här förut vidrörda åkommor, och vill jag för den olärde blott påpeka det allmännt kända sättet att genom sugning å bröstvårtorna hämma en för häftig blödning efter förlossningen, hvilket är vägledande nog.

Att Gymnaster kunna studera sig in i de här afhandlade sjukdomarnes diagnostik, lika väl som Herrar Läkare, är säkert, äfvensom att de skola veta att ock i *detta* afseende göra sig af dem oberoende, — dock, "fyra ögon se ofta bättre än tvenne", säger det gamla ordspråket, hvarföre jag med tacksamhet vill erkänna de upplysningar och den hjelp, jag haft af Läkare härstädes — vänligt tillrådande Herrar Gymnaster att söka sig dylik hjelp.

Orsaken, hvarföre jag så här publikt uppträder med detta svaromål, är dels för att än mer fästa *allas* och icke endast Herrar Läkares uppmärksamhet vid denna upptäckt, dels för att, enligt löfte, på en gång meddela Herrar Gymnaster så i som utom landet upplysning om denna sjukdomsbehandling, hvarföre jag ock sökt så noggrannt som möjligt beteckna rörelserna samt varna för de icke ringa faror, som kunna uppstå af andra sjukligheter i närgränsande organer, eller genom oförsigtig, hård behandling; än en gång uppmanande Dem att söka hjelp hos någon välvillig Läkare vid dessa åkommors diagnostik, viss att på så sätt, trots det sega motstånd och misstroende, som jag fått röna, vi till glädje och välsignelse skola lyckas i detta *icke lätta* arbete.

De rörelser, jag ofvan omnämnt, äro de som användas emot sänkningar och prolapser, så länge de gå rakt uppåt, hvilket visserligen stundom blott varar

de första 8, ja till och med blott första 3:ne dagarna, och som derefter i förhållande till organets ställning måste ändras, då det är lätt begripet att en framåtstjelpning fordrar en helt annan behandling för att upprättas än en bakåtsjelpning samt att sidoafvikningar och flexioner åter förutsätta andra rörelser, äfvenså ansvällningar. Likaså är behandlingen olika mot uteblifna perioder och ihållande blödningar eller störtningar, hvilket allt nära nog torde vara omöjligt att nöjaktigt beskrifva eller lära åt andra, på annat sätt än genom personlig förevisning och försök på patienter, som äro vanda vid de olika rörelserna, och hvilka, på grund af känslan huru rörelserna verka, gilla eller förkasta försöken, alldenstund dessa rörelser ligga hvarandra så nära och ske på djupet af bukkaviteten, att det äfven för mig är omöjligt bestämma huruvida de rätt verkställas, om jag ock står bredvid. För dem, som icke hört talas om denna behandling, torde det icke vara utan värde att få höra, det *alla dessa rörelser gifvas utanpå kläderna samt så grannlaga att hvilket sällskap som helst kan dervid vara närvarande,* och vågar jag påstå att om de gåfvos på ett Gymnastiskt institut, endast de deri invigda skulle kunna förstå mot hvad åkommor de användas, serdeles som man der förut användt en mängd snarlika rörelser i likadana ställningar.

Den efter förlossningar af Läkarna gifna och af patienten absolut efterkomna befallningen att ligga

stilla under ett inflamatoriskt tillstånd i lifmodren, torde hafva densammas anväxning till följd, hvarföre under dylikt tillstånd ett omvexlande liggande å sidor och rygg borde föreskrifvas, då det endast är den upprätta ställningen som torde böra undvikas.

Insprutningar af kylslaget vatten hafva användts såsom understödjande medel.

Huru dessa beklagansvärda åkommor tryckande och förintande verka på sinnet och stundom på förståndet, är tyvärr alltför väl kändt.

Då antalet af dessa åkommor är så allmänt, att man snarare torde få söka efter dem, som äro friska i detta hänseende än efter dem, som äro sjuka, samt då man vet att dessa sjukligheter hos mödrarna så väsendtligt inverka på, samt, som jag funnit, öfvergå i form af anlag till döttrarna, så torde häraf tydligt framspringa att behofvet för det qvinliga unga slägtets gymnastiska uppfostran är *lika* om icke *angelägnare*, än för det manliga, och — lägger man härtill att den annars förträffligaste hustru genom en dylik sjuklighet sjelf finner det fordom lyckliga äktenskapet vara en odräglig börda, så torde det vara solklart, att dessa åkommor äfven förinta männens husliga sällhet samt stundom föranleda än värre elände; hvarför jag hoppas att dessa förhållanden skola tillvinna sig alla väl tänkandes och maktegandes allvarligaste behjertande. Jag anser det af största vigt, att de lidande

ej nödgas vänta ännu flera år på den hjelp, som genom denna min upptäckt kan erhållas, och hoppas derföre genom dessa upplysningar hafva bringat denna för qvinnorna i första rummet vigtiga fråga till mera intresse och förtroendefullare bedömande, viss att härigenom åtminstone erhålla Deras tacksamhet.

Ehuru nu ifrågavarande method för behandling af uterinlidanden m. m. ej ännu är så fullkomligt utbildad, att den icke tarfvar ytterligare studium, och biförhållanden stundom kan och måste göra förändringar vid densammas tillämpning, så är jag dock öfvertygad att den i sina välsignelserika verkningar säkert kommer att gå längre, än Herrar Läkare i allmänhet nu synes vilja medgifva, och — skattar jag mig lycklig, att i något fall, huru ringa det än må aktas, hafva kunnat vara mina medmenniskor och vetenskapen till tjenst.

Sköfde i Juni 1864.

Thure Brandt.

